

Muistiin- merkitsijä

L. A. Puntila: Huomauttn hyvin täsmällisesti... Tuoktokuvia L. A. Puntilan Suomesta. Toim. Kauko I. Rumpunen. Keuruu 1995 Otava. 431 s.

Kansallisarkiston *Kauko I. Rumpunen* tuntee työssä puolesta yksityisarkistot kuin omat taskunsa. Sen Paasikiven, Puntilan ja monen muun arkiston käyttäjät ovat ilokseen voineet vuosien varrella havaita. Tällä kertaa Rumpunen on toimitannut julkisuuteen L. Puntilan muistiinpanoista 1964–79 yli 400-sivuisen teoksen. Valinnanvaraa on ollut, sillä julkaistut ovat vain 1/10 arkistossa olevista muistiinmerkinnöistä.

Puntila oli – mitä ei tämän lehdessä lukijakunnalle tarvitse korostaa – kulttuurin ja politiikan hyvininformoitu moniottelija, jonka muistiinpanoista tulee – kuten Rumpunen saatesanoissaan toteaa – "toisenlaista" valaistusta Urho Kekkosen ylivertaiseksi sanotun henkilön leimaamaan ajanjaksoon.

Mutta mukana on paljon muutakin, etenkin politiikan ja kulttuurielämän sisäkuvia. Neuvostoliiton vaikutus tuon ajan Suomessa, idänkaupan kuviot, sosiaalidemokraattien sisäiset kähinät, valtiosääntökysymys, presidenttikysymys (myös Puntilan omalta kohdalta), eduskuntapolitiikka, korkeakoulupolitiikka, kulttuuripolitiikka ja monet muut asiakysymykset saavat Puntilan muistiinpanoista lisävalaistusta.

Kokonaan koluamatonta maaperää Puntilan muistiinpa-

not eivät ole olleet. Niitä on viiemeksi käyttänyt esimerkiksi Eino Lyytinen tuoreessa Koivistokirjassa, joten samat asiat ovat osin tulleet ja tulevat esiin myös integroituneemmassa yhteydessä. Kaikkiaan Puntilan henkilösuhteiden määrää ei voi kuin hämmästellä.

Vaikka Tabe Slioor -vitsi on kirjasta sensuroitu – Puntila kuuluu kertoneen sitä kaveripiirissään muutenkin, on Rumpunen valikoinut kirjaan sangen vapaasti sellaisiakin henkilökuvia ja asioita, joita joku herkkähipiäisempi toimittaja olisi pitänyt diskreettinä. Eräiden palkkiokysymysten julkaiseminen on yllättävää.

Paasikiven tai Linkomiehen, jonka muistelmia Puntila myös kommentoi, suuruutta juoruileva ja välillä aika omahyväinen Puntila ei saavuta. Suorastaan herkullinen on yksi, jo sairastuneen Puntilan viimeisistä muistiinpanoista ns. oloneuvosten piiristä: "Tässä piirissä oli hyvin hyvä henki. Kukin auttoi toinen toistaan eteenpäin, niin että piiristä tuli sitten yliopiston rehtoreita ja kanslereita sekä sitten 1978 arkkipiispakin". Voisiko sen selvemmin sanoa!

Puntilan henkilökuva teos täydentää. Tämä oman tien kulki, jonka poliittiset ambitiot eivät koskaan täytyneet, oli poliittisesti pragmaattisempi kuin tähän saakka on kuvattu. Inhimillistä väritystä teokseen tuo Puntilan moralisoiva suhtautuminen kanssapoliitikkojen alkoholin käyttöön ja muuhun sopimattomaan käytökseen, kuten myös hänen tuskailunsa lisäverojen maksun kanssa. Puntilan kulttuuripoliittinen toiminta oli sellaista taloudellisesti pyyteetöntä toimintaa, josta oma kukkaro kärsi.

Historioitsijoiden ja yliopistoväen iloksi ja kauhistukseksi Rumpunen on ottanut kirjaan varsin paljon sisäpiiritarinoita ja juoruja. Muistiinpanot ovat aina subjektiivisia. Yksi osoitus siitä on se, että lehdistössä ja tämänkin kirjoittajalle muutamit kirjassa esiintyvät ovat ehtineet dementoimaan itsestään kertovat kohdat.

Vaikka pidän Puntilan muistiinpanojen julkaisemista kulttuuritekona, sillä kiinnostaviahan ne ovat, on suhtautumiseni teokseen kuitenkin ambivalentti. Osittain kysymys on siitä, että tällaisen kirjan kohdalla sanomalehdet kerkeävät julkaista ensimmäisenä kaikki rusinat. Toisaalta muistiinpanoja vaivaa tietty sirpaleisuus, vaikka ne lukuelämyksenä ovatkin paljon mukavimmat kuin Paasikiven päiväkirjat. Relanderin päiväkirjojen juonellista johdonmukaisuutta Puntila-teos ei saavuta.

Vaikka kirja on historioitsijan kannalta hyödyllinen, teos pikemminkin lisää kuin vähentää tarvetta käydä tutkimassa alkuperäisaineistoa. Se on myös arkistomies-Rumpusen eksplisiittinen toive ja motiivi kirjan julkaisemiselle.

Rumpunen on toimitannut Puntilan muistiinpanot sinänsä lukukelpoiseen muotoon. Selityksiä olisi voinut olla enemmänkin, nyt ne jäävät sattumanvaraisiksi. Sama kokonaiskuva jää myös niistä johdannoista, jotka toimittaja on kirjoittanut kunkin vuoden alkuun. Puntilan henkilökuva kirjassa ei ole. Vähintään jonkinlainen *curriculum* olisi lukijan tueksi ja turvaksi kirjaan tarvittu.

Puntila oli tarinakertoja ja hänestä liikkuu tarinoita, joten tähänkin yhteyteen sopii lopuksi yksi, jonka Yrjö Blomstedt ker-

toi, kun huomasi kymmenkunta vuotta sitten tämän kirjoittajan melkein pakkomielteeksi käyneen tennis-harrastuksen. Säännöllisesti tennistä pelaavalla Punttilalla oli vankka perustelu, minkä takia tennistä pitää pelata: "Ihmisellä pitää olla yksi paikka, jossa voi vähintään tunnin viikossa huutaa ja kirotta niin paljon kuin haluaa".

Meillä on tämän teoksen lisäksi Punttilan omat teokset, Seikko Eskolan pitkä Punttila-essé ja Kulttuurirahaston historiankin on kirjoitettu. Silti Punttilan elämäkerta tarvitaan. Kulttuurirahasto ja Huhtamäki ryhtykööt toimeen, kun kerran kustantajakin on kiinnostunut.

Jukka-Pekka Pietiäinen

Suomi sosiologian kertomana

Suomalaisen sosiologian historia. Toimittaneet Risto Alapuro – Matti Alestalo – Elina Haavio-Mannila. WSOY 1992.

Kaksikymmentä vuotta sitten ilmestyi suomalaisen sosiologian vaiheiden yleisesitys, *Suomalaisen sosiologian juuret*. Sosiologian ja oppihistorian harrastajien perusteos on ilmestynyt uudistetuna laitoksena, nimenään *Suomalaisen sosiologian historia*. 'Juurien' ilmestyttyä 1973 Jussi Raumolin ärhenteli tällä samalla foorumilla kirjan pinnallisuudesta ja räikeästä pyrkimyksestä legitimoida sosiologian establismentin silloiset asemat. Paitsi kirjoilla, myös kirja-arvioilla, on

kohtalonsa. Sosiologian omat muodonmuutokset ovat olleet niin kiivaita, että tuskin enää vuosiin on ollut mahdollista lukea (edes) 'juuria' teoksena, jossa vihollisena olisivat olleet *saksalainen ajatus* ja *westermarckilainen sosiaali-antropologia*. Mutta voi ihmettä, tuo establismentti, se on edelleen sama!

'Juurien' esipuheessa *Allardt* pitää sosiologian 1960–70-luvun vaihteen (paradigma)kriisiä yhtenä kirjahankkeen pontimena. Tämän kriisin tieteellisinä asian osaisina hän näkee tutun kolmiyhteyden, positivismin, hermeneutiikan ja marxismen. 'Historian' esipuheen kirjoittajat – *Allardt*in ohella *Alapuro* ja *Alestalo* – aloittavat taipaleensa hieinan toisissa tunnelmissa. Sosiologian historia ei toki ole menettänyt kiinnostavuuttaan ja relevanssiaan, mutta nyt tähän keskusteluun *sisältyy ajatus lopusta* tai *ainakin iltabämärästä*. Kajasteleva *Götterdämmerung* on tietenkin modernin maailman kohtalo. Ja ainahan jyrkävä kohtalonyhteys on modernia maailmaa ja sosiologiaa toisiinsa sitonut.

Aapistotuus sosiologian yleisessä historiassa on, että tuo tie-de syntyi yhdessä modernin maailman ja sen ristiriitojen kanssa. Tässä yhteydessä on tapana mainita vaikkapa nimet Durkheim, Weber ja Simmel. Analoginen juoni löytyy toki myös Suomesta, mutta tietenkin vähän karheampana maalaisversiona. Yhteiskunnan mullistukset synnyttivät täällä teoreettisten järjestelmien sijasta konkreettisen sosiaalitutkimuksen. Jo 'Juurien' kiinnostavuuden ydin oli oppihistorian monimääreisyys. Oleellisia eivät ole vain opit ja tieteelliset vastaukset, vaan myös tapa jolla oppien ky-

symykset maailmassa syntyvät. Samaa linjaa ja tietenkin aina parantaen jatkaa myös tämä kirja.

Alapuron ja Alestalon esitys konkreettisesta sosiaalitutkimuksesta on kirjan tyylikkäintä antia. Maakysymyksestä sosiaalipolitiikkaan ja Warénista Warikseen ulottuvat reaalihistorian loimet ja oppihistorian kuteet nivoutuvat kirjoituksessa tiiviiksi ja johdonmukaiseksi kuvaksi. Kiinnostavasti kirjoittajat hyödyntävät oppihistoriallisessa tulkinnassaan nimenomaan yhteiskuntahistorian puolella kirjan edellisen laitoksen jälkeen tehtyä työtä. Omaa kieltään sekin kai kertoo yhteiskuntatutkimuksen ja muun yhteiskunnan likeisestä suhteesta. Jos yhteiskuntatieteitä siis syytetään akateemisuuden ulkopuolelta määrittäviksi ja välineelliseksi opinaloiksi, lohdutusta voi hakea historiasta: Tuolla traditiolla näyttää olevan vanhat ja ei aivan vähän mielenkiintoiset perinteet. Kirjan muutkin artikkelit ovat – yhtä lukuun ottamatta – kokeineet edelliseen laitokseen verrattuna uudistuksen, joka ei onneksi ole pysähtynyt vain mekaaniseksi ajantasaistamiseksi.

Lähihistoria on kuitenkin vaikea laji myös oppihistoriassa, tässä myös muistamisen ja unohduksen vuoropuhelu saakummastuttavia piirteitä. Marxilainen sosiologia Suomessa sai 1974 aivan oman lukunsa, nyt tämä perinne on pudonnut kuvastakokonaan.

Kirja päättyy epäilemättä toteen kertomukseen siitä, miten suomalainen nykysosiologia on moniääninen kokonaisuus. Yhden totuuden pitkä perinne näyttää väistyneen. Kuitenkin lukija jää nimenomaan modernia sosiologiaa käsittelevissä jaksoissa hieman ymmälle.